

REMISSYTTRANDE
2022-04-05
Dnr 0039/22
Er referens: S2022/00562

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Remissyttrande över betänkandet *En möjlighet till småskalig gårdsförsäljning av alkoholdrycker (SOU 2021:95)*

Brottsförebyggande rådet (Brå) har fått rubricerade betänkande på remiss och lämnar följande yttrande.

Brå har tidigare avstyrkt förslag om att införa gårdsförsäljning av alkohol (2011-06-09, D1.1-0097/2011) och gör det även denna gång. Skälet är den osäkerhet som råder om rättsläget och att en ordning med gårdsförsäljning riskerar att leda till att Systembolagets monopol sätts ifråga. Det skulle innebära en total förändring av svensk alkoholpolitik, och är därmed en väsentligt större fråga än gårdsförsäljningens vara eller icke vara.

Förslagets påverkan på brottsligheten

I det följande utgår diskussionen från utredningens alternativ två som innebär en mer renodlad gårdsförsäljning med egentillverkade råvaror och inte det tämligen vida förslag som utredningen stannat för.

Utredningen har gjort en förtjänstfullt omfattande konsekvensbedömning av förslaget. Däremot saknas en sådan bedömning av förslagets inverkan på brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet, men det kan möjligen tillskrivas direktivets kravställande. I brist på en sådan konsekvensanalys förs analysen resonemangsvis.

De effekter på brottsligheten som gårdsförsäljning kan föra med sig gäller dels illegal försäljning av alkohol enligt alkohollagen och skattebrott, främst avseende punktskatt, dels den väldokumenterade förklaringsfaktor som alkohol har på en rad olika brott, från trafiknykterhetsbrott till våldsbrott.

Sedan det tidigare förslaget lämnades, har som utredningen visat stora förändringar ägt rum: Antalet inhemska producenter med mikrobryggerier etc. har ökat liksom intresset för hantverkstillverkade produkter. Det går att få tillstånd till provsmakning och åtskilliga producenter har en breddad verksamhet med utskänkningstillstånd.

Redan det faktum att det finns många mikroproducenter talar för att det kan förekomma en viss illegal försäljning. Frågan är om den kommer att öka i och med den föreslagna rätten till gårdsförsäljning.

Det går att resonera på det sättet att risken för illegal försäljning mer har att göra med antalet mikroproducenter än att dessa även skulle få rätt till gårdsförsäljning. För producenter med utskänkningstillstånd innebär misskötsel dessutom en stor ekonomisk risk att bli av med tillståndet. Det är en stark avhållande faktor att bryta mot reglerna.

Med rätt till gårdsförsäljning kommer rimligtvis fler att starta mikrotillverkning, vilket i någon mån ökar risken för "läckage". Med gårdsförsäljning skulle dock kommunernas kontroll öka, vilket ökar risken för upptäckt med de negativa konsekvenser det kan föra med sig för fortsatt verksamhet.

Sammantaget gör Brå antagandet att en gårdsförsäljning inte i någon större utsträckning kommer att leda till ökad illegal försäljning och skattebrott.

Vilken effekt kan gårdsförsäljning ha på annan brottslighet? Gårdsförsäljning tar sikte på små producenter som använder hantverksmässiga metoder. Det talar för exklusiva produkter med en relativt hög prisnivå. Förslaget är att gårdsförsäljningen ska avse mindre kvantiteter och vara knutna till föredrag och visningar med inträde. Förutom nyss nämnda risk för att alkohol kan säljas vid sidan av, vänder sig "upplevelseverksamheten" typiskt sett till en resursstark grupp som har stora möjligheter att anskaffa alkohol på annat sätt än genom gårdsförsäljning.

Även på denna punkt gör Brå antagandet att en gårdsförsäljning kommer att föra med sig begränsade konsekvenser för alkoholrelaterade brott.

EU-rätten

Brå avslag den tidigare utredningens förslag framför allt för att det inte bedömdes vara möjligt att skapa en försäljningskanal enbart för småskaliga producenters egentillverkade drycker. I stället innebar en EU-rättslig tolkning att gårdsförsäljning skulle öppna dörren för stora multinationella bolag och därmed förfelades tanken med gårdsförsäljning.

Sedan dess har genom ett rättsfall viss gårdsförsäljning tillåtits i Finland. Förespråkare för gårdsförsäljning hänvisar till detta rättsfall medan de som är kritiska till gårdsförsäljning menar att rättsläget ingalunda är klart och anser att Systembolagets försäljningsmonopol skulle vara hotat. Med andra ord gäller frågan betydligt mer än gårdsförsäljning.

Enligt Brås uppfattning måste rättsläget klarläggas innan det kan vara aktuellt att ens diskutera en begränsad gårdsförsäljning. Vid sådant läge bör även konsekvenserna för brottsligheten utredas.

Detta yttrande har beslutats av tillförordnade generaldirektören Björn Borschos efter föredragning av forsknings- och utredningsrådet, docent Lars Korsell. Vid den slutliga handläggningen deltog även utredaren, fil. dr Klara Hradilova-Selin.

Björn Borschos

Lars Korsell